

TOT PUBLIJCQUE DIENST DER STUDIE

Boeken uit de Bibliotheca Thysiana

Tot publicque dienst der studie

Portret van Johannes Thysius door Jan IV de Vos, 1658.
Bibliotheca Thysiana.

TOT PUBLIJCQUE DIENST DER STUDIE

Boeken uit de Bibliotheca Thysiana

Onder redactie van *Wim van Anrooij* en *Paul Hoftijzer*

Hilversum
Verloren
2023

Afbeelding op het omslag: Boekenplanken in de Bibliotheca Thysiana. Foto Marc de Haan.

ISBN 9789464550030

© 2023 De auteurs
Uitgeverij Verloren
Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

Opmaak en omslagontwerp: Rombus/Patricia Harsevoort, Hilversum
Druk: Wilco, Amersfoort

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

INHOUD

	Voorwoord	15
	Bronnen en literatuur	17
	De Bibliotheca Thysiana en haar gebruik door de eeuwen heen	18
<i>Ferenc Postma</i>	RARUM HUNGARICUM. DE HONGAARSE BIJBEL UIT 1645	34
	<i>Szent BIBLIA az az: Istennek Ó és Új Testamentomában foglaltatott egész szent Írás. Magyar nyelvre fordítatott Cároli Cásópár által. Es mostan negyedszer, à Franciái nótákera Molnar Albertvöl rendelt Sóltár Könyvel, Palatinátusi Catechismussal [...] ki botsáttatot[é] à Belgiomi académiákban tanuló Magyaroknak forgolódások által (Amsterdam: Jánsonius János/Johannes Janssonius, 1645), 8°. THYSIA 20.</i>	
<i>John J. Thompson</i>	EEN ENGELSE BIJBEL IN EEN KONINKLIJKE WAPENBAND	36
	<i>The Holy Bible, containing the Olde Testament, and the New. Newly translated out of the originall tongues: and with the former translations diligently compared and revised, by his Maiesties speciall commandement (Londen: Robert Barker, 1614), 2°. THYSIA 23:2.</i>	
<i>Martine van Ittersum</i>	EEN ROOFDRUK IN DE BIBLIOTHECA THYSIANA	38
	<i>John Selden en Marcus Zuerius van Boxhorn, Mare clausum, seu De dominio maris libri duo [...]: Accedunt Marci Zuerii Boxbornii Apologia pro navigationibus Hollandorum (Amsterdam: [z.n.], 1636), 8°. THYSIA 92.</i>	
<i>Alisa van de Haar</i>	HET LEVEN IS EEN ZEEPBEL	40
	<i>Jan van der Noot, Cort begryp der XII. boeken olympiados / Abregé des douze livres olympiades (Antwerpen: Gillis van den Rade, 1579), 2°. THYSIA 116.</i>	
<i>Martin F.J. Baasten</i>	EEN ETHIOPISCH PSALTERIUM VAN JOB LUDOLF	42
	ዳዊት፡፡ ዝዑኣቲ፡ መጽሐፈ፡ መዝሙራት፡ ዘዳዊት፡፡ <i>DĀWIT. Ze-we'etu Mashafa mazmurāt za-Dā-wit. Psalterium Aethiopicum, Aethiopice tantum, pro Habessinīs Christianis in Aethiopia, ed. Job Ludolf (Frankfurt am Main: voor de auteur, 1701), 4°. THYSIA 121.</i>	
<i>Rolf H. Bremmer Jr</i>	DE PSALMEN IN LATIJN EN OUDENGELS BEZORGD DOOR JOHN SPELMAN: EEN NOVITEIT	44
	<i>Psalterium Davidis Latino-Saxonicum vetus. A Johanne Spelmanno D. Hen. fil. editum. E vetustissimo exemplari ms. in bibliotheca ipsius Henrici, & cum tribus aliis non multo minus vetustis collatum (Londen: Richard Badger, 1640), 4°. THYSIA 123.</i>	
<i>Casper de Jonge</i>	GRIEKSE EPIGRAMMEN IN KAPITALEN	46
	<i>Ἀνθολογία διαφόρων ἐπιγραμμάτων. Anthologia Planudea, ed. Janus Lascaris (Florence: Laurentius de Alopa, 1494), 4°. THYSIA 127.</i>	
<i>Henk Jan de Jonge</i>	HET EERSTE GRIEKSE NIEUWE TESTAMENT MET TEKST-KRITISCH APPARAAT	48
	<i>Τῆς καινῆς διαθήκης ἅπαντα, Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον. Κατὰ Μάρκον. Κατὰ Λουκᾶν. Κατὰ Ἰωάννην. Πράξεις τῶν ἀποστόλων. Novum Iesu Christi D.N. Testamentum. Ex bibliotheca regia (Parijs: Robertus Stephanus, 1550), 2°. THYSIA 209.</i>	

- Albert van der Heide* **EEN PRESTIGIEUZE HEBREEUWSE UITGAVE** 50
ספר מכלל יופי אשר חבר החכם השלם כהר"ר שלמה ך מלך ז"ל והוא פירוש המלות והענינים הקשים אשר בכ"ד כתבי הקדש עם לקט שכחה אשר הוסיף עליו לשלימות המלאכה החכם הנעלה כהר"ר יעקב אבנדנה יצ"ו [...] נדפס באמשטרדם [...] שנת למען תה"יה תורת ה' בפיך לפ"ק.
Perfectio pulchritudinis, seu commentarius in loca selecta, vocesque & res difficiliores S. Scripturae, a R. Selomone Ben Melech, cum spicilegio, seu rerum praeteritarum & intermissarum; authore Jacobo Abendana (Amsterdam: [Uri Phoebus Halevi], 5421 [1660]), 2°. THYSIA 229.
- Henk Jan de Jonge* **EEN APOCALYPTISCH WERK UIT DE VROEGE KERK** 52
Pastoris nuntii poenitentiae, visiones quinque, mandata duodecim, similitudines vero decem, in quibus apparuit & locutus est Hermae, discipulo Pauli apostoli, ed. Nicolaus Gerbel (Straatsburg: Joannes Schottus, 1522), 2°. THYSIA 240:3.
- Ivo Smits* **JAPAN DUBBEL VERTAALD** 54
Engelbert Kaempfer, *De beschryving van Japan, behelsende een verhaal van den ouden en tegenwoordigen staat en regering van dat ryk, [...] uyt het Engelsch in 't Nederduytsch vertaalt* (Amsterdam: Jan Roman de Jonge, 1733), 2°. THYSIA 252.
- Lieke Smits* **DE HUMANISTISCHE HEROPLEVING VAN EEN MIDDELEEUWSE MONNIK** 56
Rupert van Deutz, *In cantica canticorum de incarnatione Domini, commentariorum, libri VII. a multis seculis, in hunc usque diem maxime desyderati, multoque labore ac sumptu iam tandem excusi* (Keulen: Franz Birckman, 1526), 2°. THYSIA 315:3.
- Johannes Müller* **REIZEN DOOR DE BOEKENKAST** 58
Johan Lodewyk Gottfried, *De aanmerkenswaardigste en alomberoemde zee- en landreizen der Portugeezen, Spanjaarden, Engelsen en allerhande natiën: zoo van Fransen, Italiaanen, Deenen, Hoogh- en Nederduitsen als van veele andere volkeren [...]*, 8 dln. (Leiden: Pieter van der Aa, 1706-1727), 2°. THYSIA 324.
- Geert Warnar* **MEER DAN EEN LUST VOOR HET OOG** 60
'Keulse Bijbel' (Keulen: Heinrich Quentel en/of Bartholomaeus von Unckell?, 1479), 2°. THYSIA 329 I-II.
- Cornelis Hendrik van Rhee* **DE RECHTER EN ZIJN VONNIS** 62
Jacobus Menochius, *De arbitrariis iudicum quaestionibus et causis, libri duo: quibus tota fere iuris pars, quae a iudicum arbitrio & potestate pendet, perquam doctè, latè, & eleganter pertractatur, magno iusdicentium, docentium & discentium commodo [...]* (Lyon: Jean Pillehotte, 1606), 2°. THYSIA 352.
- Huib Zuidervaart* **EEN PERKAMENTEN BUNDELTJE MET ALCHEMISTISCHE TEKSTEN** 64
Joannes Isaacus Hollandus, *Opera mineralia, et vegetabilia, sive de lapide philosophico, quae reperire potuimus, omnia* (Arnhem: Johannes Janssonius, 1616), 8°. THYSIA 399.
- Paul Hoftijzer* **VORM VOLGT INHOUD** 66
Novi Test. aeditio postrema, per Des. Erasmus Roterodamum. Omnia picturis illustrata. Accesserunt capitum argumenta, elegiaco carmine Rodolpho Gualthero authore conscripta (Zürich: Christoph Froschauer sr., 1554), 8°. THYSIA 484.
- Emma Grootveld* **REIZEN IN DE VERBEELDING MET ARIOSTO'S RIDDERS** 68
Ludovico Ariosto, *Orlando furioso con le annotazioni etc. di Gir. Ruscelli* (Venetië: Vincenzo Valgrisi, 1556), 8°. THYSIA 501.
- Karin Scheper* **EEN OPMERKELIJKE ONOPMERKELIJKE BAND** 70
David Chytraeus, *Chronologia historiae Herodoti, et Thucydidis* (Helmstedt: Jacob Lucius, 1593) / Joannes Caselius, *In Thucydidis interpretationem ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ* (Rostock: Jacobus Lucius, 1576), 4°. THYSIA 650:1-2.

- Wietse de Boer **EEN SPAANS TRACTAAT OVER WEST-INDIË IN HET NEDERLANDS** 72
 José de Acosta, *Historie natural en morael van de Westersche Indien. Waer inne ghebandedelt wort van de merckelijckste dinghen des hemels, elementen, metalen, planten ende gedierten van dien: Als oock de manieren, ceremonien, wetten, regeeringen, ende oorlogen der indianen [...]*, vert. Jan Huyghen van Linschoten (Amsterdam: Jan Evertsz. Cloppenburg, 1624²), 4°. THYSIA 656.
- Frits G. Naerebout **ZITATENGELEHRSAMKEIT** 74
 Joannes Meursius, *Graecia feriata, sive, de festis Graecorum, libri VI.* (Leiden: Officina Elzeveriana, 1619), 4°. THYSIA 657:1.
- Jeanne Verbij-Schillings **DE HISTOIRE DE LA TOISON D'OR ALS VORSTENSPIEGEL** 76
 Guillaume Fillastre, *La Toison d'or. Auquel sont contenus les haulx, vertueux et magnanimes faictz tant des treschrestiennes maisons de France, Bourgongne et Flandres que dautres roys et princes de l'Ancien et Nouveau Testament*, 2 dln. (Parijs: Antoine Bonnemere voor François Regnault, 1517), 2°. THYSIA 775.
- Jef Schaeps **EEN COMPENDIUM VAN HET ROMEINSE RIJK** 78
 Sigismund Gelenius, *Notitia utraque cum orientis tum occidentis ultra Arcadii Honoriique Caesarum tempora, illustre vetustatis monumentum, imò thesaurus prorsum incomparabilis* (Bazel: Hieronymus Froben en Nicolaus Episcopus, 1552), 2°. THYSIA 782.
- Herman Paul **DE GESCHICHTBIBEL VAN SEBASTIAN FRANCK** 80
 Sebastian Franck, *Chronica, tijtboeck ende gheschiet bibel, van aenbegin der werelt, tot den jare M. D. xxxvi. verlengt. Waer in beyde Godt ende des werelts loop, handel, aert, woort, werck, doen ende laten, ghesien ende begrepen wort [...]. Mitsgaders [...] het Wereltboeck [...]* ([s-Gravenhage]: [Aelbrecht Hendricksz.], 1595), 2°. THYSIA 785.
- Aagje Pabbruwe **MUZIEK VOOR EEN HAARLEMS HUWELIJK ANNO 1641** 82
 Cornelis Thymensz. Padbrué, *Symphonia in nuptias clarissimi doctissimique viri, D.I. Everswyn, I.U. doctoris, & advocati Curiae Hollandiae consultissimi sponsi, et castissimae, lectissimaeque virginis, Luciae Buys, sponsae. Celebrandas nono calendas May M D C XLI. Harlemi Batavorum*, 2 stukken (Amsterdam: Broer Jansz., [1641]), 2°. THYSIA 807:64-65.
- Martijn Storms **EEN KAART VAN NOORD-EUROPA OP HET EINDE VAN DE MIDDELEEUWEN** 84
 Hartmann Schedel, *Liber chronicarum* (Neurenberg: Anton Koberger, voor Sebald Schreyer en Sebastian Kammermeister, 1493), 2°. THYSIA 814.
- Bram van Leuveren **EEN BESTSELLER OVER DE FEESTELIJKE INTOCHT VAN MARIE DE MÉDICIS IN 1638** 86
 Caspar Barlaeus, *Medicea hospes, sive descriptio publicae gratulationis, qua Serenissimam, Augustissimamque Reginam, Mariam de Medicis, excepit senatus populusque Amstelodamensis* (Amsterdam: Joan en Cornelis Blaeu, 1638), 2°. THYSIA 824.
- Elizabeth den Hartog **GRAFMONUMENTEN VAN BEROEMDE MANNEN** 88
 Tobias Fendt, *Monumenta sepulcrorum cum epigraphis ingenio et doctrina excellentium virorum: aliorumque, tam prisca quam nostri seculi* (Breslau: de auteur, 1574), 2°. THYSIA 861.
- Kasper van Ommen **HOE LEERDE SCALIGER TURKS?** 90
 Joannes Leunclavius, *Historiae Musulmanae Turcorum, de monumentis ipsorum exscriptae, libri XVIII* (Frankfurt am Main: erven Andreas Wechel, 1591), 2°. THYSIA 868:1.
- Jaap Jacobs **DE NIEUWE WERELD IN LEIDEN** 92
 Joannes de Laet, *Beschrijvinghe van West-Indien. Tweede druck: in ontallijcke plaetsen verbeterd, vermeerderd, met eenige nieuwe caerten, beelden van verscheyden dieren ende planten verciert* (Leiden: Abraham en Bonaventura Elzevier, 1630), 2°. THYSIA 879.

- Stijn Bussels* **FEESTEN IN DE REGEN** 94
Cornelius Grapheus, *Spectaculorum in susceptione Philippi Hisp. Prin. Divi Caroli v Caes. f. an. M. D. XLIX. Antverpiae aeditorum, mirificus apparatus* (Antwerpen: Pieter Coecke van Aalst, 1550), 2°. THYSIA 916:4.
- Rita Schlusemann* **EXEMPEL VAN HET MENSELIJK LEVEN** 96
Van Reynaert die Vos een seer genoechlijcke ende vermakelijcke historie met haer moralisatien ende korte wtlegginghen voor die capittelen gestelt, van nieuws oversien ende verbeteret. Met schoone figueren gheciert (Delft: Bruyn Harmansz. Schinckel, 1589), 8°. Olim THYSIA 1042:2.
- Pete Langman* **DE BEVORDERING VAN BACONS ‘REPUBLIC OF KNOWLEDGE’** 98
Francis Bacon, *Sylva sylvarum sive historia naturalis et novus atlas*, red. Jacobus Gruterus (Amsterdam: Louis Elzevier, 1648), 12°. THYSIA 1061.
- Robert Seidel* **HET VERZAMELD WERK VAN EEN GROOT DUITSTONEELSCHRIJVER** 100
Nicodemus Frischlinus, *Operum poeticorum [...], pars scenica, in qua sunt comoediae sex: Rebecca, Susanna, Hildegardis, Iulius redivivus, Priscianus vapulans, Helvetio-Germani; tragoediae duae: Venus, Dido [...]* (Straatsburg: Bernhard Jobin, 1592), 8°. THYSIA 1109.
- Eleanor Dickey en Philemon Probert* **EEN POPULAIRE OUDGRIEKSE GRAMMATICA** 102
Alexander Scot, *Universa grammatica Graeca, ex diversis auctoribus [...] prius constructa: nunc ejusdem auctoris secunda cura facta politior, & locis necessariis [...]* (Genève: Jacques en Pierre Chouët, 1613), 8°. THYSIA 1244
- Jan Waszink* **EEN KLASSIEKE ROMEIN ALS RAADSMAN IN DE GODSDIENST-OORLOGEN** 104
Paganinus Gaudentius [Paganino Gaudenzi], *De candore politico in Tacitum diatribae XIX* (Pisa: Philippus Papinus, 1646), 4°. THYSIA 1270:1.
- Asghar Seyed-Gohrab* **PASSIE VOOR PERZISCH** 106
Levinus Warnerus, *Proverbiorum et sententiarum Persicarum centuria collecta, & versione notisque adornata* (Leiden: J. Maire, 1644), 4°. THYSIA 1278:1.
- Philip McLaughlin* **DE ONTCIJFERING VAN DE HIËROGLIEFEN?** 108
Horapollo, *Hieroglyphica*, ed. David Hoeschelius (Augsburg: ‘Ad insigne pinus’, 1595), 4°. THYSIA 1283:1.
- Mark Heerink* **JOSEPH SCALIGERS BAANBREKENDE EDITIE VAN MANILIUS’ ASTRONOMICA** 110
M. Manili Astronomicon a Josepho Scaligero ex vetusto codice Gemblacensi infinitis mendis repurgatum. Eiusdem Josephi Scaligeri notae, quibus auctoris prisca astrologia explicatur, castigationum caussae redduntur, portentosae transpositiones in eo auctore antiquitus commissae indicantur (Leiden: Christophorus Raphelengius, 1600²), 4°. THYSIA 1305:1.
- Marlise Rijks* **ALLERLEI SOORTEN VISSSEN** 112
Nicolaes de Bruyn, *Libellus varia genera piscium complectens* ([z.pl.]: François van Beusekom, [z.j.] [eerste druk ca. 1594]), 2° oblong. THYSIA 1316:2.
- Anita Traninger* **EEN BOOM TER OVERTUIGING** 114
Raymundus Lullus, *Arbor scientiae* (Lyon: Jean Pillehotte voor Jean Caffin en François Plaignard, 1635), 4°. THYSIA 1325.
- Paul J. Smith* **EEN BIJZONDER FABELBOEK** 116
[Peeter Heyns en Étienne de Walcourt], *Esbat[e]ment moral des animaux* (Antwerpen: [Gerard Smits voor] Philippe Galle, [1578]), 4°. THYSIA 1404.

- Thijs Porck* **RUNENOEFFENINGEN. DE OUDGERMANISTIEK IN LEIDSE KINDERSCHOENEN** 118
Ole Worm, *Рунѣ seu Danica literatura antiquissima* (Amsterdam: Johannes Janssonius, 1636), 4°. THYSIA 1419.
- Olga van Marion* **VOOR STRAF HET HOOGLIED ZINGEN** 120
Matthijs van de Merwede, *Geestelyke minne-vlammen poëtischer wijze voor-gesteld* ('s-Gravenhage: Isaac Burghoorn, 1653), 4°. THYSIA 1424:13.
- Garrelt Verhoeven* **DE KUNST VAN HET KOKEN** 122
Bartolomeo Scappi, *Dell'arte del cucinare con il Mastro di casa e Trinciante* (Venetië: Giovanni Battista Combi, 1643), 4°. THYSIA 1439:1.
- Paul Hoftijzer* **EEN VORSTELIJKE PROVENANCE** 124
Jan Jansz. Orlers, *Geslacht-boom der graven van Nassav. Inhoudende den oorsprong, af-komste, voortgang, daden ende gheschiedenissen, der hooch-gheboren graven des selven gheslachts. Verciert met xvi af-beeldingen, der voornaemster Nassausche helden, die door haere onverghelijckelicke cloeckmoedicheyt, den staet deser landen hebben helpen vercrijgen ende bevvaeren* (Leiden: Jan Jansz. Orlers, 1616), 4°. THYSIA 1470.
- Maartje van den Heuvel* **EEN PRIMEUR: HET CAMERA-OBSCURAPRINCIPE GEÏLLUSTREERD** 126
Gemma Frisius, *De radio astronomico & geometrico liber* (Antwerpen: Gregorius Bontius/Leuven: Petrus Phalesius, 1545), 4°. THYSIA 1520:2.
- Mart van Duijn* **EEN BIJBEL IN STUKKEN** 128
Bible in duytsche (Delft: Jacob Jacobsz. van der Meer en Mauricius Yemantsz. van Middelborch, 1477), 2°. THYSIA 1533.
- Bert Mooiman* **KLINKENDE GETALLEN** 130
Ludovicus Folianus, *Musica theorica [...] docte simul ac dilucide pertractata: in qua quamplures de harmonicis intervallis: non prius tentatae: continentur speculationes* (Venetië: Ioannes Antonius en de gebroeders Da Sabio, 1529), 2°. THYSIA 1553.
- Jos van Heel* **OPZIENBARENDE HISTORISCHE BRONNEN** 132
Johannes Annius van Viterbo, *Commentaria super opera diversorum auctorum de antiquitatibus loquentium confecta* (Rome: Eucharius Silber, 1498), 2°. THYSIA 1571.
- Christoph Pieper* **HORATIUS AANTREKKELIJK GEMAAKT** 134
Quintus Horatius Flaccus, *Opera; cu[m] quibusdam annotatio[n]ib[us] imaginibusq[ue] pulcherrimis aptisq[ue] ad odaru[m] conce[n]tus & sente[n]tias* (Straatsburg: Johann Grüninger, 1498), 4°. THYSIA 1581.
- Jeroen Wiedenhof* **KOSTELIJKE ONLEESBAARHEID** 136
唐慎微 Táng Shènwēi, 重修政和經史證類備用本草 *Chóngxiū Zhèng hé Jīng shǐ zhènglèi bēiyòng béncǎo* [Nuttige hulpstoffen uit de natuur: In de geest der klassieke geduid, Herzienne Zhèng hé-editie] (金陵 Jīnlíng [Nanking]: 唐氏富春堂 Táng Shì Fùchūn Táng [Táng's Uitgeverij Fùchūn], 1581). THYSIA 1596.
- Henric Jansen* **ANTIEKE STRATEGIE IN MODERNE OORLOGVOERING** 138
Aelianus Tacticus, *La Milice des Grecs et Romains traduite en françois du Grec d'Aelian et de Polybe, et dediée au Roy*, vert. Louys de Machault (Parijs: Hieronyme Drouart, 1615), 2°. THYSIA 1600:1.
- Esther Mourits* **DE HAND VAN DE VERZAMELAAR** 140
Joannes ab Indagine, *Introductiones apotelesmaticae elegantes, in chyromantiam, physiognomiam, astrologiam naturalem, complexiones hominum, naturas planetarum [...]* (Straatsburg: Joannes Scottus, 1522), 2°. THYSIA 1604:2.

- Laura Plezier* **EEN OLIFANT IN EEN ARCHITECTUURTRAKTAAT** 142
Wendel Dietterlin, *Architectura von Ausztheilung, Sijmmetria und Proportion der fünff Seülen, und aller darausz volgender Künst Arbeit, von Fenstern, Caminen [...]* (Neurenberg: Balthasar Caymor, 1598), 2°. THYSIA 1645:4.
- Wim van Anrooij* **EEN ZELDZAAM HANDSCHRIFT MET LUITMUZIEK** 144
'Luitboek van Thysius', handschrift (Leiden ca. 1595, met latere aanvullingen), 2°. THYSIA 1666.
- Lukas Reddemann* **EEN VROEGMODERNE GIDS VOOR CHINA** 146
Regni Chinensis descriptio. Ex variis authoribus (Leiden: Officina Elzeviriana, 1639), 24°. THYSIA 1701:10.
- Veronika Brandis* **ZAKBOEKUITGAVE VAN EEN BRITSE BESTSELLER** 148
John Owen, *Epigrammatum editio postrema* (Amsterdam: Johannes Janssonius, 1644), 24°. THYSIA 1704.
- Erik Geleijns* **BOËTHIUS IN MINIATUUR** 150
Anicius Manlius Boëthius, *De consolatione philosophiae, libri v.* ([Leiden]: Officina Plantiniana Raphelengii, 1601), 32°. THYSIA 1707.
- Hans Trapman* **KETTERVERVOLGINGEN IN DE NEDERLANDEN EN SPANJE IN DE ZESTIENDE EEUW** 152
François du Chesne, *Histoire de l'estat du Pais Bas, et de la religion d'Espagne* (Sainte-Marie [= Straatsburg?]: François Perrin, 1558), 8°. THYSIA 1717.
- Walter S. Melion* **EEN ROOMS-KATHOLIEKE VERDEDIGING VAN AFBEELDINGEN** 154
Jan David S.J., *Vry-gheleyde tot ontlastinghe van conscientie om de Catholücke kercken, beelden, ende godtsdients te gaen bekiücken* (Antwerpen: Joachim Trogneseus, 1609), 8°. THYSIA 1769.
- Bram Caers* **CATALOOG VAN SPAANSE WREEDHEID** 156
Bartolomeo de las Casas, *Den spiegel vande Spaensche tyrannie, beeldelijcken afgemaelt* (Amsterdam: Cornelis Claesz., 1609), 4°. THYSIA 1832.
- Tim Vergeer* **EEN TONEELBUNDEL ALS VERZAMELPLAATS VAN NATIONALE HERINNERINGEN** 158
Gijsbrecht van Hogendorp, *Truer-spel van de moordt begaen aen Wilhem by der gratie Gods, Prince van Oraengien, etc.* (Amsterdam: Cornelis vander Plasse, 1617), 4°. THYSIA 1889.
- Karl Enenkel* **REMEDIES TEGEN EPIDEMIEËN EN ANDERE RAMPEN** 160
Francesco Petrarca, *Trostspiegel in Glück und Unglück [...]* (Frankfurt am Main: Johann Saur, 1604), 2°. THYSIA 1965:2.
- Han F. Vermeulen* **EEN MEESTERWERK DAT TE WEINIG BEKEND IS** 162
August Ludwig Schlözer, *Fortsetzung der Allgemeinen Welthistorie durch eine Gesellschaft von Gelehrten in Teutschland und Engeland ausgefertiget*, dl. 31, *Allgemeine Nordische Geschichte* (Halle: Johann Justinus Gebauer, 1771), 4°. Olim THYSIA 1975, nr. 108.
- Arthur der Weduwen* **RECHTSNOER DES RECHTS, BREIDEL DES ONRECHTS** 164
Hollandts placcaet-boeck: Begrijpende meeste alle de voornaemste placcaten, ordonnantien ende octroyen. Uytgegeeven by de Edd. Groot-mogende Heeren Staten, van Hollandt ende West-Vrieslandt (Amsterdam: Jan Janssen, 1645), 2°. THYSIA 2041.
- Ruurd Binnert Halbertsma* **NEHALENNIA AAN HET RAPENBURG** 166
Olivarius Vredius, *Historiae comitum Flandriae libri prodromi duo. Quid comes? Quid Flandria?* (Brugge: Lucas Kerchovius, 1650), 2°. THYSIA 2074 II:1.

- Koen Ottenheym
en Karl Enenkel **EEN DROOMBEELD VAN ETRUSKISCHE OUDHEDEN** 168
Curzio Inghirami, *Ethruscarum antiquitatum fragmenta, quibus vrbis Romae, aliarumque gentium primordia, mores, & res gestae indicantur* ('Frankfurt' [= Florence]: [z.n.], 1637), 2°. THYSIA 2087:1.
- Rietje van Vliet **GEZELLIG!** 170
[Georg Friedrich Meier en Samuel Gotthold Lange], *De Gezellige, beschouwende in aangenaame spectatoriaale vertoogen*, vert. George Michael Nebe, 4 dln. (dln. 1-2 Amsterdam: Pieter Jan Entrop; dln. 3-4 Amsterdam: weduwe Pieter Jan Entrop, 1770-1774), 8°. THYSIA 2123.
- Nicolette Mout **IATROCHEMICUS EN MEESTER VAN HET KNALGOUD** 172
Osvaldus Crollius, *Basilica chymica continens philosophicam propriâ laborum experientia confirmatam descriptionem et usum remediorum chymicorum selectissimorum e lumine gratiae et naturae desumptorum* (Frankfurt am Main: Godefridus Tampachius, 1611), 4°. THYSIA 2183.
- Sophia Hendriks **VISPOËZIE ALS INTELLECTUEEL VERMAAK** 174
François Boussuet, *De natura aquatilium carmen, in universam Gulielmi Rondeletii doctoris medici, & medicinae in schola Monspeliensi professoris regii, quam de piscibus marinis scripsit historiam: cum vivis eorum imaginibus* [!] [...] (Lyon: Macé Bonhomme, 1558), 4°. THYSIA 2185.
- Hans Haak en
Manfred Horstmanshoff **DE MEDISCHE PRAKTIJK VAN JOHANNES HEURNIUS** 176
Johannes Heurnius, *Praxis medicinae nova ratio: qua, libris tribus methodi ad praxin medicam, aditus facillimus aperitur ad omnes morbos corandos* [...] (Leiden: Officina Plantiniana apud Franciscum Raphelengium, 1587), 4°. THYSIA 2186:1.
- Gerda van Uffelen **CLUSIUS' PASSIE VOOR PLANTEN** 178
Carolus Clusius, *Rariorum plantarum historia* (Antwerpen: Johannes Moretus, 1601), 2°. THYSIA 2208.
- Jos van Heel **DE DROOMOLIFANT VAN POLIPHILUS** 180
[Francesco Colonna?], *Hypnerotomachia Poliphili, ubi humana omnia non nisi somnium esse docet. Atque obiter plurima scitu sane quam digna commemorat* (Venetië: Aldus Manutius, 1499), 2°. THYSIA 2222:1.
- Marika Keblusek **DE HELE WERELD GEKLEED** 182
Abraham de Bruyn, *Omnium pene Europae, Asiae, Aphricae atque Americae gentium habitus. Habits* [...] *Trachtenbuch* ([z.pl.]: [z.n.], 1581), 2° oblong. THYSIA 2233.
- Didi van Trijp **OVER BOEKENWORMEN** 184
Thomas Mouffet, *Insectorum sive minimorum animalium theatrum olim ab Ed. Wottono, Conr. Gesnero, Tho. Pennio inchoatum, tandem T. M. opera concinnatum, auctum, perfectum et iconibus illustratum* (Londen: Thomas Cotes, 1634), 2°. THYSIA 2234.
- Sylvia van Zanen **EEN BLOEMRIJK GROEIBOEK** 186
Rembert Dodoens, *Histoire des plantes, en laquelle est contenue la description entière des herbes* [...] *non seulement de celles qui croissent en ce país, mais aussi des autres estrangères qui viennent en usage de médecine*, vertaald door Carolus Clusius (Antwerpen: Jan van der Loe, 1557), 2°. THYSIA 2235.
- Norbert Peeters **FANTASTISCHE VEGETATIEKUNDE** 188
Giovanni Battista della Porta, *Phytognomonica* [...] (Napels: Horatius Salviandus, 1588), 2°. THYSIA 2246:2.
- Leen Spruit **EEN GROOTS PROJECT VERSPLINTERD EN VERGUISD** 190
Robert Fludd, *Utriusque cosmi maioris scilicet et minoris metaphysica, physica atque technica historia in duo volumina secundum cosmi differentiam divisa*, 2 dln. (Oppenheim: Johann Theodor de Bry, 1617-1619), 2°. THYSIA 2254 I.

<i>Anna Dlabáčová</i>	GODFRIED VAN BOUILLON EN DE OLIFANT	192
	<i>Die scoenre historie hertoghe Godeuaerts van Boloen</i> ([Gouda]: [drukker van Godevaert van Boloen (Collaciebroeders?)], [ca. 1486-1489]), 2°. THYSIA 2259A.	
<i>Rick Honings</i>	DE ONTWORTELDE ORANJEBOOM	194
	Frank de Vrij [= Pieter Vreede], <i>De Oranjeboomen</i> ('In Holland': [z.n.], [1782]), 8°. THYSIA 2358:175.	
<i>Cornel Zwierlein</i>	DRIE SAMENZWERINGEN TEGEN JACOBUS VI VAN SCHOTLAND	196
	<i>Poèmes des trois horribles attentats</i> , ca. 1605, 4°. THYSIA 2391.	
<i>Arnoud Vrolijk</i>	DE ARABISCHE EVANGELIËN VAN DE TYPOGRAPHIA MEDICEA	198
	الإِنْجِيلُ الْمَقْدَسُ لِرَبَّنَا يَسُوعَ الْمَسِيحِ <i>Al-Injil al-Muqaddas li-Rabbīnā Yasū' al-Masīḥ = Evangelium Sanctum Domini nostri Iesu Christi</i> (Rome: Typographia Medicea, 1590-1591), 2°. THYSIA 2404.	
<i>Willem Otterspeer</i>	DE NIEUWE WAPENHEER	200
	Gérard Thibault, <i>Académie de l'espée [...] ou se demonstrent par reigles mathematiques sur le fondement d'un cercle mysterieux la theorie et pratique des vrais et iusqu'a present incongnus secrets du maniemment des armes a pied et a cheval</i> ([Leiden]: [Abraham en Bonaventura Elzevier voor de auteur], 1628-1630), 2°. THYSIA 2422.	
<i>Ad Leerintveld</i>	LEVENSECHTE PORTRETTE	202
	Antoon van Dyck, <i>Icones principum, virorum doctorum, pictorum, chalcographorum, statuariorum nec non amatorum pictoriae artis, numero centum, ab Antonio van Dyck pictore ad vivum expressae eiusq[ue] sumptibus aeri incisae</i> (Antwerpen: Gillis Hendricx, [z.j.]), 2°. THYSIA 2423.	
<i>Jan Wim Buisman</i>	KAN EEN DOMINEE EEN VOLGELING VAN SWEDENBORG ZIJN?	204
	F.C. Oetinger, <i>Schreiben von einer angeblichen Vermittlung des Streits zwischen dem Gothenburgischen Consistorio und zwischen den beyden Vorfechtern der Schwedenborgischen Lehren</i> (Frankfurt/Leipzig: [z.n.], 1770), 12°. THYSIA SW. 59.	
<i>Lenny Veltman</i>	DE ALLERHEILIGENVLOED (1570) IN REDERIJKERSVERZEN	206
	Jan Fruytiers, <i>Corte beschrijvinghe vanden ellendighen ende seer beclaghelicken water-vloet, die op den eersten novembris anno 70 in allen landen aen de Noortzee ghelegen, is gheschiet, waer door niet alleenlick groote menichte der huysen afghespoelt zijn ende ontellick vee gebleven is, dan oock menschen by daghe ende by nachte met dusenden verdroncken zijn</i> (Emden: Goossen Goebens, 1571), 4°. THYSPF 172.	
<i>Nadine Akkerman</i>	EEN OMSTREDEN PLEZIERREISJE	208
	<i>Verhooninghen. Ghedaan by die vande Nederduytsche Academi. Door bevel van de E. Heeren deser stede Amsterdam: tot onthaal van zyne Koninglijke Majesteyt van Boemen. In 't iaar 1621, den 6 iunij</i> (Amsterdam: Antony van Salinghen en Nicolaas Biestkens, 1621), 4°. THYSPF 2839.	
<i>Maurits Ebben</i> en <i>Birgitte Bremerkamp</i>	EEN ONMOGELIJKE MISSIE: PIETER THYSIUS IN LONDEN	210
	<i>De derde oratie van de heeren extraordinari ambassadeurs der [...] Staten Generael, ghedaen voor den Raedt van Staten tot Londen. 13 Iuny 1652. Als mede Het antwoordt des Parlements</i> (Rotterdam: Pieter Pietersz., 1652), 4°. THYSPF 5973.	
<i>Alpita de Jong</i>	DOOR DE KIEREN VAN EEN KREUPELDICHT	212
	Z.P.N.P. [Zacharias Pook] en P.P., <i>Rym-gedicht over het afsterven en begraven van de doorlughtigen vorst Hendrik Casimir</i> (Leeuwarden: Karst Tjallings, 1697), 4°. THYSPF 12723:1.	
	Bibliografie	217
	Over de auteurs	236
	Register op plaatsnamen	241
	Register op persoonsnamen	243

VOORWERK

VOORWOORD

In juni 1622, de precieze datum is helaas niet bekend, werd Johannes Thysius, stichter van de Bibliotheca Thysiana, de mooiste bibliotheek van Nederland, in Amsterdam geboren. Dit boek, waarin belangrijke individuele boeken uit de collectie van de bibliotheek worden besproken, was bedoeld om zijn vierhonderdste geboortedag te vieren. Omstandigheden, waarvan niet de minste was de almaar voortdurende coronapandemie, hebben er toe geleid dat de verschijning met een jaar moest worden uitgesteld.

Het boek past in een rij recente studies over Johannes Thysius (1622-1653) en zijn nalatenschap. In 2016 promoveerde Esther Mourits te Leiden op haar dissertatie *Een kamer gevuld met de mooiste boeken*, een grondige studie over Johannes Thysius en zijn bibliotheek. De fraaie handelseditie van dit werk werd goed ontvangen. Zo kreeg de auteur als waardering voor haar onderzoek in 2017 de wetenschappelijke prijs van de Historische Vereniging Oud Leiden. Dat de Stichting Bibliotheca Thysiana behalve een bibliotheek ook een omvangrijk archief bezit, waarin tevens de archieven van de familie Thysius en aanverwante geslachten zijn ondergebracht, was minder bekend. In 2017 verscheen onder de titel *Vijftien strekkende meter* een bundel met een tiental studies over stukken in dit archief, alsmede een interview met een van de laatste bewoners van de benedenverdieping van het pand aan het Rapenburg.

De redacteurs menen dat met deze publicatie een trits voltooid is. In dit boek staan de boeken in de Bibliotheca Thysiana centraal, gezien door de ogen van een uiteenlopend gezelschap van deskundigen op velerlei gebied – geschiedenis, rechten, aardrijkskunde, theologie, kunstgeschiedenis, taal en letterkunde, boekwetenschap, oriëntalistiek, natuurwetenschap, medicijnen, astronomie, muziek en wat dies meer zij. Daarbij ging het niet in de eerste plaats om topstukken; de Bibliotheca Thysiana ontleent haar historische betekenis juist aan de aanwezigheid van tal van boeken die nu nauwelijks nog bekend zijn, maar toentertijd een belangrijke rol speelden in het wetenschappelijk debat.

Dit boek kan geen aanspraak maken op representativiteit voor de gehele collectie. De tot op zekere hoogte willekeurige selectie – auteurs kregen de vrije hand om zelf een boek te kiezen – doet geen recht aan de ruim vierduizend boektitels en ettelijke duizenden pamfletten die de Bibliotheca Thysiana rijk is. We hebben ons bewust ook niet willen beperken tot de boeken die Johannes Thysius bezat op het moment van zijn overlijden. In zijn testament had hij immers niet alleen vastgelegd dat zijn bibliotheek zou worden ‘geemploijeert tot publicque dienst der studie’, maar ook nadrukkelijk geld ter beschikking gesteld in de vorm van een jaarrente van 300 gulden om belangwekkende nieuwe boeken te kopen. Hoewel de aanschaf van nieuwe boeken al aan het einde van de zeventiende begon op te drogen, zijn in de eeuwen na de dood van Thysius toch nog tal van boeken verworven, de meeste in de vorm van schenkingen. Overigens zijn niet al die latere verwervingen bewaard gebleven. Bij de laatste restauratie van het pand, in 1997-2000, is een fors aantal boeken overtollig verklaard en opgenomen in de collectie van de Leidse Universiteitsbibliotheek, weggegeven aan bevriende instanties of verkocht. Zoals in elke bibliotheek is er in de loop der eeuwen trouwens ook wel eens een boek kwijtgeraakt. In dit boek zijn ook beschrijvingen opgenomen van twee van die niet meer aanwezige boeken. De huidige verblijfplaats ervan is onbekend.

Dit is een boek waarin een kleine honderd boeken worden voorgesteld door evenzovele wetenschappers, afkomstig uit binnen- en buitenland en gespecialiseerd in de meest uiteenlopende disciplines. Ze maken deel uit van de veel omvangrijker collectie van de Bibliotheca Thysiana, gevestigd te Leiden, die in 1653 bij testament werd gesticht door Johannes Thysius (1622-1653). Thysius was een telg uit een welgestelde, protestantse familie afkomstig uit de Zuidelijke Nederlanden, die aan het eind van de zestiende eeuw naar de Nederlandse Republiek was gevlucht. Tijdens zijn korte leven

slaagde hij erin een imposante boekencollectie bijeen te brengen, waarin alle belangrijke wetenschapsgebieden van zijn tijd vertegenwoordigd waren. In zijn testament gaf Thysius aan dat er een speciaal pand moest worden gebouwd waarin zijn bibliotheek zou worden ondergebracht, zodat de boeken beschikbaar zouden zijn tot *publijcque dienst der studie*. In dat gebouw op de hoek van het Rapenburg en de Groenhazengracht, ontworpen door de Leidse stadsarchitect Arent van 's-Gravesande, is de collectie nog altijd gehuisvest.

